

בענין דם חימוד

א. דם חימוד

איתא בגמ' (נדה כ:): מעשה שאשה הביאה דם לפני ר' אלעזר, הוא הריח את הדם ואמר לה שזה דם חימוד. ר' אמי הלך אחריה ושאל האשה מה קרה כדי לבדוק אם ר' אלעזר היה נכון. השיבה לו שבעלה היה בדרך וחמדה לו, ומסתבר שר' אלעזר היה נכון. הגמ' הביא עוד מעשה בענין דם חימוד שנכרית אחת בשם איפרא הורמיז הביאה דם לרבא. הוא הריח את הדם גם כן, ואמר לה שזה דם חימוד. צריכים להבין מה כוונת ר"א ורבא כשאמרו לנשים אלו שהדם הזה דם חימוד.

יש ג' שיטות בראשונים מה הדין של דם חימוד. ר"ן (נדה כ: ד"ה הא) כתב שדם חימוד טהור. רשב"א (שם ד"ה האי) סבר שדם חימוד טמא מדאורייתא. הארו"ז (הל' נדה שמא) כתב שדם חימוד טמא מדרבנן.

בשלמא לפי הר"ן, אפשר להבין דברי ר"א ורבא, כשאמרו שדם שבפניהם היה דם חימוד כוונתם היא שהאשה טהורה. אבל לפי הרשב"א קשה, אם היא טמאה מדאורייתא ע"י ראיית דם חימוד כשאר דם נדה, למה הם אמרו שזה דם חימוד? מה הם מחדשים בזה? רשב"א (שם) ותוס' הרא"ש (נדה כ:): תירצו שהם אמרו שזה דם חימוד להראות חכמתם. כל' אה"נ הן טמאות מדאורייתא בין ע"י דם חימוד בין ע"י דם נדה, מ"מ באו להראות שהם בקיאים במראות הדם. החשק שלמה הקשה בשלמא מעשה דרבא אפשר להבין שבא להראות חכמתו לאיפרא הורמיז, אם שבור מלכא, להראות חכמת ישראל. אבל במעשה דר"א למי בא להראות חכמתו? האם ר"א היה צריך להראות חכמתו לר' אמי שישב אצלו? אפשר לתרץ דאין הכי נמי בא להראות חכמתו לרבי אמי או כדי ללמד אותו או לברר לו שר' אלעזר בקי במראות הדם. אפשר לתרץ בענין אחר, שר' אלעזר בא לתת טעם למראה הדם הזה. אפשר שהאשה לא ידעה למה היתה לה ראיית דם עכשיו, שאינו בוטת הרגיל שלה. בא ר' אלעזר והסביר

שאע"פ שזה ראייה שלא בשעת וסתה, מ"מ טמאה היא מדאורייתא שזה דם חימוד.

ואם תאמר לפי הרשב"א איך היא טמאה מדאורייתא עם ראיית דם חימוד, הרי לא הרגישה? לכאורה צ"ל כשם שאומרים דילמא ארגשה ולא אדעתה לגבי הרגשת מי רגלים, תשמיש ועד בדיקה (נדה נז:), כך י"ל לגבי הרגשת החימוד, ודינה טמאה מדאורייתא.

יש להקשות על האו"ז, שסבר דם חימוד טמא מדרבנן, למה רק טמא מדרבנן? אפשר דסבר דאין הרגשה עם דם חימוד, ולכן דינו ככתם. לפי זה צריך להסביר הגמ' בנדה כ: באוקימתא שהיו כתמים, ולא עדי בדיקה. או אפשר שסבר שדם חימוד הוי בכלל תקנת ר' זירא (נדה סו.) שכל דם היוצא מגופה טמא. לפי זה בעצם דם חימוד טהור, רק טמא מדרבנן מחמת גזירה זאת.

יש שהקשו על הר"ן, שסבר דם חימוד טהור, מדין של תבעוה לינשא. הגמ' (נדה סו.) כתב דרבא גזר שאם איש תבע אשה לנישואין, צריכה לשבת ז"נ קודם הנישואין שמא ראתה דם חימוד. לפי הר"ן למה צריכה ז' נקיים, אפילו אם ראתה דם חימוד, הלא היא טהורה? ר"ן תירץ דבתבעוה לינשא חוששים שמא נתערב דם נדה עם הדם חימוד, וטמאה מחמת הדם נדה. למה לא חוששים לזה גם בגמ' כ: ? חת"ס (חידושים נדה כ:) כתב ב' תירוצים: א. בגמ' כ: ר"א ורבא הריחו הדם וידעו דלא היה דם נדה מעורב עם הדם חימוד. ב. אין חוששים שמא נתערב דם נדה עם הדם חימוד בנשואה כבר, שאין החימוד שלה גדול כ"כ כמו באשה שתבעוה לינשא, והמעשים בגמ' כ: היו בנשואים כבר.

לפי הר"ן, מאיפה דם חימוד בא? למה דם חימוד טהור? חזו"א (יו"ד סי' קכ ס"ק א) כתב ג' אפשרויות להסביר הר"ן. בתחילה כתב דאפשר דטהור כיון דאינו דם היוצא בטבע, כלו' בוסתה. אבל דחה הסבר זה מדם היוצא באונס, כמו ע"י קפיצה, דטמא מדאורייתא. אז כתב דאולי ידוע לחז"ל דאין דם חימוד א' מד' מראות של דם טמא. אבל דחה את זה ג"כ דא"כ היה צריך הגמ' לומר שר"א ורבא (נדה כ:) הביטו בדם ולא הריחו בדם לראות אם זה טהור מחמת מראותו. לכן כתב דצ"ל דדם חימוד טהור משום דאינו בא מן המקור. וכן כתב החשק שלמה (נדה כ:) דדם חימוד בא מן העלייה וטהור, ולא מן המקור.

ב. על מה חמדה

צריך לעיין במה חמדה לגרום את הראיית דם חימוד?

כתוב בגמ' (יומא יח:, יבמות לז:) מעשה שרב ור' נחמן באו לעיר והכריזו מי רוצה להתחתן לזמן שהייתם בעיר הזאת. הגמ' הקשה מדין של רבא, דתבעוה לינשא צריכה להמתין ז' נקיים, א"כ איך מותר לרב ור' יוחנן לישא נשים ביום שבאים לעיר דהוא יום התביעה. הגמ' תי' ב' תירוצים: א. שהם שלחו שליחים לפניהם כדי לתבוע בנשים שבוע קודם שיגיעו. ב. "יחודי הווי מיוחד להו". רש"י (מובא בתוס') פירש התירוץ השני, דיש חימוד והנשים אסורות, וכשהגמ' אמר שמותר לישא פי' רק להתיר יחוד אחר החופה אבל לא ביאה. למה יחוד מותר אחר חופה הזו שדינה כחופת נדה? ריטב"א (יבמות שם) נתן ב' תירוצים: א. כיון שאסורה מדרבנן ועוד שיש רק חשש דם בתבעוה לינשא, אפשר להקל להתיר יחוד. ב. רב ורב נחמן היו נשואים כבר והיו להם נשים בביתם, לכן אין יצרם תקפם כ"כ, ואפשר להקל לגבי יחוד. ר"י (הובא בתוס' שם) חולק על רש"י וסבר דכוונת הגמ' בתירוץ ב' הוא דאין דם חימוד כאן דרק נושאים הנשים לשם יחוד, לא לשם תשמיש. לכן, אין חידוש של קולא בגמ', דאין הנשים נאסרות דאין חשש דם חימוד.

נמצא מדברי הר"י דהחימוד שגרם לדם חימוד הוי חימוד לתשמיש, דכשאינן הנישואין באין לידי תשמיש אין דם חימוד. וכן משמע בדברי המרדכי (שבועות תשמ) וחת"ס (יו"ד סי' קפד) דהחימוד הוי לתשמיש. אבל החו"ד (סי' קצב ס"ק א') והעורה"ש (קצב:ג) חלקו וס"ל דהחימוד הוי לנישואין, ולא לתשמיש. ואם תקשה מגמ' יומא, אפשר לתרץ בב' דרכים. או דס"ל כרש"י דיש חימוד בגמ' שם ורק מותר להתיחד. או כר"י ואין דם חימוד שם אע"פ שיש נישואין, כיון דאינם נישואין גמורים. כלו' דרק יש דם חימוד מחמת נישואין אם הם נישואין גמורים עם אפשרות לתשמיש, אבל עיקר החימוד הוא לנישואין. רב עובדיה יוסף (טה"ב ח"א עמ' תפ) כתב דרך ג' להסביר מה גורם לדם חימוד- דאין חימוד של תשמיש או נישואין גורם ראיות דם, אלא החימוד לביאה של נישואין הוא הגורם. לכן, הסביר הגמ' כר"י, דכיון דאין אפשרות של ביאה של נישואין, אין חשש דם חימוד, והנשים מותרות.

יש כמה נ"מ בין הג' סברות לענין על מה חמדה לגרום ראיית דם חימוד.

1. איש ואשה שחיו ביחד קודם נישואין, שלא שמרו תורה ומצוות כראוי, אם חזרו בתשובה ורצו להתחתן לפי הלכה, האם חוששים לדם חימוד להצריך ז"נ בין תביעה לנישואין? לפי הסבר הראשון, שחימוד לתשמיש גורם דם חימוד, לכאורה אין חשש דם חימוד כאן, דכבר חיו ביחד. וכן כתב בשיעורי שבט הלוי (קצב:ה ס"ק א'). אבל לפי הסבר שחימוד הנישואין גורם הדם חימוד או לפי הסבר שחימוד לתשמיש של נישואין גורם הדם חימוד, לכאורה צריכה ז"נ, וכן כתב רב עובדיה יוסף (טה"ב ח"א עמ' תעז).

2. אם עברו ז"נ ונישאו ובלילה ראשונה לא בעל, האם צריכה לבדוק מחשש דם חימוד? לפי סברות שחימוד תשמיש וחימוד תשמיש של נישואין גורמים דם חימוד, צריכה לחשוש ולבדוק כל זמן שאין תשמיש. לפי ההסבר שחימוד נישואין גורם דם חימוד, כיון שכבר נשאו, אין עוד חשש לדם חימוד, ולא צריכה לבדוק עוד.

3. אם אשה נישאת לאיש שאין לו גבורת אנשים לתשמיש, האם יש חשש דם חימוד? לפי סברות שחימוד תשמיש או תשמיש של נישואין גורמים דם חימוד, אין חשש לדם חימוד ולא צריכה ז"נ קודם נישואין, אא"כ אומרים שיש לא פלוג להצריך ז"נ לכל אשה קודם נישואין. אבל לפי ההסבר שחימוד נישואין גורם דם חימוד, לכאורה צריכין לחשוש לדם חימוד, כיון דיש נישואין, אא"כ אומרים שרק גזרו לחשוש לדם חימוד בנישואין של ביאה.¹

4. אשה שלא ידעה כלל מענין תשמיש, וישבה ז"נ קודם נישואין ואז הסבירו לה ענין זה, האם צריכה לחזור ולספור עוד ז"נ? כלו' האם יש חשש חדש של דם חימוד? לפי סברות שחימוד תשמיש או תשמיש של נישואין גורמים הדם חימוד, לכאורה צריכה עוד ז"נ. וכן כתב בשיעורי שבט הלוי (סי' קצה ס"ק ב') דאולי צריכה עוד ז"נ. אבל לפי ההסבר שחימוד הנישואין גורם הדם חימוד, לא צריכה ז"נ חדשים. וכן כתב בחוט

¹ עיין דרכ"ת סי' קצב ס"ק ה' שהביא מח' הפוסקים בענין זה.

שני (קצב:א:יג) דלא צריכה, כיון דהחימוד שגורם דם חימוד הוי לנישואין, אין חשש לחימוד חדש כאן.

ג. תבעוה לינשא

איתא בגמ' (נדה סו.) אמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב ז' נקיים קודם נישואין, שמא מחמת חימוד ראתה דם. הגמ' כתבה מעשה ברבינא שעשה שידוך לבנו עם הבת של רב חנינא. רבינא אמר לרב חנינא לכתוב כתובה בעוד ארבעה ימים. הגיע יום ד', ורבינא ובנו לא באו עד לאחר עוד ארבעה ימים. נמצא שהמתינו ז' ימים אחר יום התביעה (היום שבו רבינא אמר לרב חנינא לכתוב כתובה). רב חנינא שאל לרבינא למה המתין הארבעה ימים שניים, הלא דין של רבא רק נאמר בגדולות, והבת של ר' חנינא היתה קטנה? רבינא תירץ דרבא אמר דינו בין בגדולה בין בקטנה, לכן המתין ז' ימים אחר יום התביעה כדי שהיא תוכל לישב ז"נ קודם החופה.

לאיזה ראייה חשש רבא שגזר ז"נ אחר תביעת נישואין? הרשב"א (שם) הסביר שחששו שמא החימוד גורם ראיית טיפת דם כחרדל, ואע"פ שלא מצאה הדם, שמא ראתה ואבדה. הרא"ש (פרק י סימן ד) הוסיף והסביר דגם חוששין כל יום שמא תראה, "דיותר שהיא קרובה לזמן החופה יותר לבה הומה ומשתאה." יש נ"מ בין רשב"א ורא"ש לענין למה צריכה ז' נקיים אחר תביעת נישואין. הרשב"א סבר דצריכה ז"נ כאן מחומרת ר' זירא (נדה ס.) דבנות ישראל החמירו על עצמן לישב ז"נ אחר כל ראיית דם, אפילו כחרדל. אבל הרא"ש (שם) כתב דאף קודם חומרת ר' זירא צריכות ז"נ אחר תביעת נישואין, שז"נ של תביעת נישואין אינו כסתם ז"נ, אלא מטעם אחר דבכל יום חששו שמא תראה.

האם יש היכי תמצוי שאשה לא צריכה ז"נ אחר תביעת נישואין? לפי הטעם של הרא"ש, פשוט שצריכה ז"נ שהחשש של דם חימוד מתגדל כשזמן הנישואין מתקרב. אבל לפי הרשב"א דרק חששו לטיפת דם בשעת תביעה, האם בדיקה בשעת תביעה מהני? התשובות מיימניות כתב בשם הראב"ה שאם בדקה בשעת תביעה ולא מצאה דם, אינה צריכה ז"נ. אבל הרשב"א (נדה סו.) חולק וסבר דאף אם בדקה ולא מצאה דם, צריכה ז"נ שמא ראתה דם ואבדה. וכן כתב בב"י (קצב:א). החו"ד (סי' קצב ס"ק א')

כתב דאפילו אם בדיקה בשעת תביעה לא מהני, מ"מ מוך בשעת תביעה מהני, דאם המוך נקי אחר התביעה אי אפשר שראתה ואבדה. מ"מ האחרונים (עיין בבדה"ש קצב:א ביאורים ד"ה ואפילו) כתבו דאין המנהג כחור"ד, אלא צריכה ז"נ אחר תביעת נישואין.

האם אף נשים שמסולקות דמים צריכות ז"נ אחר תביעת נישואין? מפורש בגמ' (נדה סו.) שקטנה בכלל הגזירה של רבא. מה דין זקנה? מסברא אפשר לחלק בין קטנה וזקנה, דזקנה מסולקת יותר כיון דמסולקת מעכשיו לעולם משא"כ קטנה שעלולה לראות בעתיד. אבל רא"ה (בבדק הבית בית ז שער ב), שו"ת גבעת שאול (מובא בפ"ת סי' קצב ס"ק ב') ושו"ע (קצב:א) כתבו דזקנה צריכה ז"נ אחר תביעת נישואין. מה דין של מעוברת? מקום שמואל ורדב"ז (הובאו בפ"ת שם) כתבו מעשה באשה שנתעברה מנואף ועכשיו באו לינשא, צריכה ז"נ אחר התביעת נישואין, ק"ו מקטנה. למה נשים אלו בכלל גזירה זאת לחשוש לדם חימוד אם מסולקות מדם? מי נדה (קצב:א) כתב מטעם לא פלוג, כל נשים שבאו לינשא צריכות ז"נ אחר תביעת נישואין. המהר"ד מרגליות (הובא במי נדה שם) כתב דאע"פ שהן מסולקות מדם, זה רק מדם נדה, אבל עדיין יש בהן חשש של דם חימוד. האשה היחידה שמסולקת מדם שיש שהקילו בה היא מחזיר גרושתו מעוברת, דיש מח' בין המהריק"ש והתורת שלמים אם צריכה לחשוש לדם חימוד (עיין ס"ט סי' קצה ס"ק יד').

ד. ז"נ אחר תביעת נישואין

מה צריכה לעשות בז"נ אחר תביעת נישואין? האם דינו כז"נ אחר ראיית דם או הם שונים? הרשב"א (נדה סו.) כתב שאשה זאת לא צריכה הפסק טהרה ובדיקות בז"נ אלו. שאע"פ שצריכה ז"נ מחומרת ר' זירא, מ"מ כיון דכאן יש רק חששא בעלמא אם ראתה דם כלל, אפשר להקל ולא צריכה ה"ט ובדיקות. ואע"פ שאין ימים אלו ספורים כשאר ז"נ, כאן סגי לקרותם נקיים כל זמן שלא הרגישה דם בתוך ימים אלו. והביא ראיה ממעשה דרבינא, שרב חנינא היה ס"ל שלא צריכה ז"נ ולכן בתו לכאורה לא עשתה ה"ט או בדיקות. ואעפ"כ משמע דעלתה לה הז"נ שעברו בלי דעתה, ונשאו ביום שרבינא ובנו באו.

הרמב"ן (הל' נדה ג:יב), והראב"ד (סוף שער הספירה והבדיקה) חלקו על הרשב"א וס"ל שאע"פ שלא צריכה ה"ט לז"נ אלו, מ"מ צריכה בדיקה א' תוך הז"נ. כמו שבדיקה א' תוך ז"נ מהני בז"נ אחר ראייה ודאית בדיעבד, כאן מהני כדי לקרות ז' ימים אלו נקיים. נראה לי, דמשמע מלשונם שבדיקה א' סגי אף לכתחילה (עיין לקמן בענין שיטת הטור). למה לא צריכה ה"ט? הראב"ד (שם) כתב ב' טעמים: א. כיון דראיית דם חימוד כאן אינו אלא חשש בעלמא. ב. קים להו לרבנן דדם חימוד הוא דבר מועט וכמי שהפסיקה בטהרה דמי, שידעו שכבר נפסק הדם.² והביא ראייה דלא צריכה ה"ט ממעשה דרבינא ורב חנינא, דא"א לומר שבתו של רב חנינא הפסיקה בטהרה, דחשבה שלא צריכה ז"נ כלל בתביעת נישואין, ואעפ"כ משמע שעשו הנישואין ביום שבאו רבינא ובנו לאחר ז' ימים.

הרשב"א הקשה עליהם ממעשה דרבינא ורב חנינא דהגמ' לא הזכיר שבדקה כלל. ועוד הלא באו לאחר הז' ימים והיא לא ידעה שצריכה בדיקה עד עכשיו, ולכן לכאורה לא בדקה כלל. ועוד הקשה דלא הבין שיטתם ממ"נ, אם דיה כרואה ודאית ולכן צריכה בדיקה, א"כ צריכה ה"ט ג"כ. ואם דינה כהפסיקה בטהרה ויש לה חזקת טהרה ולכן לא צריכה ה"ט, למה צריכה בדיקה? וא"ת שרק צריכה בדיקה כדי שלא תחלוק בבדיקות בז"נ אלו לז"נ אחרות, א"כ למה לא צריכה ה"ט מאותו טעם? מ"מ אע"פ שקשים קושיות אלו, הרשב"א כתב דיש לחשוש לשיטת הראב"ד ורמב"ן להלכה.

הראב"ד תירץ לקשיא ראשונה וכתב דצ"ל שרבינא ובנו הגיעו בסוף יום ז' של הז"נ, וכשאמרו לרב חנינא שבתו צריכה ז"נ, היא בדקה מיד קודם שעברו סוף היום. לענין קשיא שנייה, הראב"ד כתב דדינה כרואה ודאי ולכן צריכה בדיקה, אבל ה"ט לא צריכה כיון דראיית דם חימוד דבר מועט, כמי שהפסיקה בטהרה דמי. אבל עדיין קשה, דאם לא צריכה ה"ט צ"ל שיש לה חזקת טהרה כבר, א"כ לא צריכה בדיקה ולמה לא נימא דהוי כמי שבדקה דמי? לנפש תדרשנו (הערות לראב"ד אות יט בסוף שער

² לפי טעם ב', למה צריכה ה"ט בכתמים, הלא ידעו שהדם כבר הפסיק? או"ז (שנא), ונפש תדרשנו (הערות לראב"ד שער כתמים ג:כח) כתבו דחכמים גזרו בכתמים שדינו יהיה כדין ראייה ודאית לכל דבר. לכן צריכה ה"ט אע"פ שידוע שהדם כבר הפסיק.

הספירה והבדיקה) כתב דיש מח' יסודי בין רשב"א וראב"ד (וי"ל גם רמב"ן) לגבי ה"ט ובדיקות ז"נ בדרך כלל. רשב"א סבר דבדיקות ז"נ וה"ט ביחד עושים דבר א', דהיינו יוצרים חזקת טהרה. לכן, אם לא צריכה ה"ט, צ"ל שכבר יש לה חזקת טהרה, ולא צריכה בדיקות, אבל הראב"ד סבר שה"ט ובדיקות הם דברים שונים, ולא פועלים דבר א' ביחד. לכן אפשר לחלק ולומר דלא צריכה ה"ט, אבל צריכה בדיקה. אפשר להסביר שהראב"ד סבר כרמב"ן (נדה ה.). שהה"ט יוצר חזקת טהרה, והבדיקות של ז"נ הם לדבר אחר. למה צריכה בדיקות אלו בז"נ אם כבר יש חזקת טהרה? אפשר להסביר דסבר שהגזה"כ של "נקיים" מלמד שצריכה ז' ימים מוחזקים בטהרה כדי לטהר עצמה לגמרי ולטבול במקוה. כלו' אע"פ שכבר יש לה חזקת טהרה, צריכה ז' ימים מוחזקים בטהרה מגזה"כ והבדיקות באו להחזיק הימים הטהרה.

רא"ה (בדק הבית) חולק על שיטות אלו, וסבר שאחר תביעת נישואין אשה צריכה ה"ט דצריכה ז' ימים ספורים, ואין ספורים בלי ה"ט. ולגבי בדיקות סבר שצריכה בדיקות כדין שאר ז"נ. כלו' כיון שצריכה בדיקה כל יום לסתם ז"נ ג"כ צריכה בדיקה כל יום גם בז"נ אלו. אם סגי בבדיקה א' בסתם ז"נ אז כאן ג"כ סגי. הרא"ה כתב שיש קולא א' בז"נ של תביעת נישואין והוא דביום א' לראייתה יכולה להפסיק בטהרה בבדיקה לאחוד, ולא צריכה מוך כמו שצריכה ביום א' לראיה ודאית.

יש שהקשו על שיטת הרא"ה שצריכה ה"ט, מהמעשה דרבינא ורב חנינא, הלא לא היה שם ה"ט שהיא לא ידעה שצריכה ז"נ בתחילת השבוע? הרא"ה תירץ דהגמ' הפסיק באמצע המעשה. אה"נ לא היה ה"ט קודם שבוע שהוזכר בגמ', ומטעם זה שבוע זה לא עלתה לז"נ ולא נשאו ביום זה שהגיעו רבינא ובנו. אלא ביום זה הפסיקה בטהרה וישבה עוד ז"נ עם בדיקות ורק אז נשאו.

בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' צא) הסביר מח' רא"ה ורשב"א כעין סברת לנפש תדרשנו שהסביר מח' ראב"ד ורשב"א. וכתב שרשב"א סבר ה"ט ובדיקות ביחד יוצרים חזקת טהרה. לכן, אם לא צריכה ה"ט לא צריכה בדיקות. אבל הרא"ה חולק וסבר דבדיקות לא באו ליצור חזקת טהרה, אלא הם כדי לקיים הצורך שהז"נ יהו ספורים.

מה מח' רא"ה וראב"ד אם צריכה ה"ט?

1. אפשר לומר שמודו לגבי מה ה"ט פועל, כלו' שיוצר חזקת טהרה, רק נחלקו אם אפשר לקיים תכלית ה"ט בלי ה"ט ממש כיון דידעו שדם חימוד הוא ומסתמא הדם פסק.

הראב"ד סבר שהיא כמי שהפסיקה בטהרה דמי אע"פ שלא בדקה בה"ט ממש. אבל הרא"ה חולק וסבר דא"א לקיים תכליתו בלי בדיקת ה"ט משש אפילו אם ידעו שמסתמא הדם כבר פסק.³

2. אפשר להסביר שנחלקו ביסוד למה צריכה ה"ט וז"נ בדרך כלל. נראה לי דאפשר לומר שהראב"ד סבר שה"ט יוצר חזקת טהרה לאשה. א"כ למה צריכה בדיקות בתוך ז"נ? אולי סבר דכוונת הגזה"כ שצריכה ז' נקיים הוא דצריכה ז' ימים מוחזקים בטהרה.⁴ אע"פ שיש לה חזקת טהרה כבר אחר הה"ט, מ"מ הז"נ אינם מוחזקים בטהרה בלי בדיקות. לכן, הראב"ד סבר דלא צריכה בדיקת ה"ט, אלא מכיון שידעה שמסתמא פסק הדם, הויא כמי שהפסיקה בטהרה, ויכולה ליצור חזקת טהרה ע"י זה. אבל הרא"ה חולק לגבי ה"ט וז"נ בדרך כלל. הרא"ה סבר דז"נ צריכים להיות ז' ימים ספורים. לכן, צריכה בדיקות דבזה נעשו ספורים. לענין ה"ט, כתב (בדק הבית בית ז' שער ב) דא"א להיות לה ז' נקיים ספורים בלי ה"ט. נראה לומר דכוונתו דצריכה ה"ט כהקדמה לספירת ז"נ. כלו' כדי להתחיל הספירה צריך נקודת התחילה שבה יודעת בודאי שהדם פסק ושיכולה להתחיל לספור. לכן, הוא סבר דצריכה בדיקת

³ כעין זה מצינו שנחלקו אם אפשר להקל בהפסק טהרה כשיודעת שהדם פסק באשה שיש לה מכה באותו מקום שיודעת שמוציאה דם. הזכרון יוסף (שו"ת סי' י, הובא בשו"ת אור שמח ח"ב סי' ד) כתב שאם רגילה לראות דם למספר מסוים של ימים, יכולה לסמוך על רוב זה ולהקל בה"ט. באו"ש ובחזו"א (יו"ד צב:סב) משמע שהזכרון יוסף הקיל דלא צריכה ה"ט כלל. (בשו"ת רעק"א סי' ס משמע שהזכרון יוסף רק הקיל דלא צריכה בדיקת חורין וסדקין אבל מ"מ צריכה בדיקה) אבל רעק"א (שם) וחזו"ד (קצו:ג) נחלקו על הזכרון יוסף וסברו שאע"פ שיודעת ע"י רוב שהדם פסק, מ"מ אין להקל בה"ט.

⁴ עיין רא"ש (נדה י:ה) ורשב"א (משמרת הבית ז:ה כד:) שכתבו כזה שצריכה ז"נ מוחזקים בטהרה.

ה"ט, דלא סגי לדעת שמסתמא הדם נפסק, אלא צריכה ה"ט כהקדמה כדי להתחיל ספירות ז"נ.⁵

חוץ מנ"מ הזה לגבי אם צריכה ה"ט בתבעוה לינשא, יש עוד נ"מ בענין ז"נ בין הראב"ד ורא"ה, אם בדיקה א' באמצע ז"נ סגי בדיעבד. ראב"ד (שער הספירה והבדיקה סימן ב), רא"ש (נדה י:ב) ורשב"א (תוה"ב משמרת הבית ז:ה כד:) כתבו דסגי בבדיקת תחילה או סוף או באמצע השבוע. אבל הרא"ה (בדק הבית בית ז שער ב) חולק וסבר דבדיקה א' באמצע ז"נ לחוד לא סגי אף בדיעבד. נראה שמח' זה לשיטתם. הראב"ד שסבר צריכה ז"נ מוחזקים בטהרה, ואפילו בדיקה א' ביום א' או ז' לחוד סגי, כש"כ בדיקה א' באמצע ז' נקיים סגי, שאם יש כח בבדיקה א' ביום א' או ז' לחוד להחזיק ו' ימים לפניו או לאחריו בטהרה כש"כ יש כח בבדיקה ביום ג' (למשל) להחזיק שאר הז"נ בטהרה, שהימים לפניו ולאחריו שבאה להחזיק בטהרה פחותים מו'. אבל לרא"ה שסבר שצריכה ז"נ⁶ ספורים, י"ל דאין שם ספורים על מנין א"כ יש המספר ראשון או אחרון. לכן, אין הז"נ נקראים ספורים אם רק בדקה פעם א' באמצע השבוע, אלא צריכה דוקא בדיקה בא' או ז'.

אע"פ שיש מח' בין רשב"א, ראב"ד ורא"ה בענין הז"נ לאחר תביעת נישואין, מ"מ מודו שרק חששו כאן לטיפת דם כחרדל בשעת תביעת נישואין שאולי נאבדה. לכן, כולם מודו שיש קשר בין ההלכות של ז"נ אלו לסתם ז"נ שאחר ראייה, אבל יש עוד שיטות בראשונים שחששו שמא תראה גם אחר שעת תביעת נישואין, ולכן מסתמא הדינים שונים מסתם ז"נ.

⁵ העירני מו"ר הרב דוד הירש שזה כעין סברת הגרי"ד (מסורה חוברת ג' ניסן תש"נ) לשיטת ר' סעדיה גאון שכתב אם שכח ולא ספר יום ראשון של ספירת העומר לא יכול להמשיך למנות בברכה. אבל אם שכח ולא ספר יום אחר חוץ מיום ראשון יכול להמשיך בברכה. הגרי"ד הסביר שרס"ג סבר שבלי ספירת יום א' אינו נקרא מנין כלל, משא"כ אם חסר יום אחר, י"ל שנקרא מנוי כבר ויכול להמשיך למנות בברכה. לא בדיוק אותו הסבר שהגרי"ד הסביר הצורך למנות א' כדי שיהיה מנין, וכאן לפי הרא"ה צריך ה"ט כהקדמה למנין, אבל מ"מ הסברות דומות שכדי לעשות מנין צריך נקודת התחלה

⁶ ראב"ד לא כתב סברא זאת להסביר טעם שבדיקה באמצע השבוע מהני, אבל רשב"א ורא"ש כתבו כזה. צ"ע למה הראב"ד לא כתב כזה, אלא כתב טעם אחר.

הרא"ש (פרק י סימן ד) כתב שיש ב' חששות בתבעוה לינשא: א. שמא ראתה טיפת דם כחרדל בשעת תביעת נישואין. ב. יותר שהיא קרובה לחופה, יותר לבה הומה ויותר יש לחשוש שמא תראה מחמת חימוד. לכן, כתב דלא צריכה ה"ט, אבל צריכה בדיקות כל יום בז"נ. וכתב עוד דהז"נ אינם משום דין דר' זירא (נדה סו.), אלא מפני שצריכה ז' ימים נקיים בבדיקה כיון שיש חשש חדש שמא תראה בכל יום מהז"נ. אין להקשות, לפי הרא"ש, ממעשה דרבינא ורב חנינא (נדה סו.) שמשמע שלא היה לבת רב חנינא יותר מבדיקה א', ואעפ"כ נשאו, דהרא"ש גרס גירסא אחרת בגמ' (שם). שכל הדיון שם היה קודם שהתחילה לספור ז"נ, לכן, היא ידעה שצריכה לעשות בדיקה כל יום בז"נ.

החת"ס (שו"ת יו"ד סי' קפד) הקשה ממ"נ על הרא"ש. אם בדיקה מהני להיות ראייה שלא ראתה דם כמו שכתב הרא"ש בז"נ, א"כ למה אם בדקה בשעת תביעת נישואין לא מהני? ואם תאמר שאין בדיקה מהני בשעת תביעה משום החשש שמא ראתה טיפת דם ואבדה, א"כ גם בז"נ תאמר שלא יהנו בדיקות מחשש זה. בשו"ת שבט הלוי (ב:צא) תירץ שיש ב' חששות נפרדות לפי הרא"ש, כמו שכתבתי לעיל. לחשש ראשון של ראיית טיפת דם כחרדל בשעת תביעת נישואין, בדיקה לא מהני כיון דרק הוי חשש לטיפה, ואפשר שנאבדה. אבל לחשש שני, שיותר שמקרבה לנישואין יותר לבה הומה ושמא תראה ראייה ממש ומקורה תפתח בז' ימים אחר התביעת נישואין, בדיקה מהני. השבט הלוי כתב, לפי הרא"ש, דרק יש חשש השני בז' ימים אחר תביעת נישואין משום שאח"כ היא תתרגל למצבה החדשה ואין לבה הומה כ"כ שיגרם ראיית דם. לפי זה היא צריכה בדיקות רק בז' ימים אחרי תביעת נישואין ותו לא.

אבל נראה די"ל דאין זה כוונת הרא"ש כיון דלא מפרט שהחשש שלבה הומה רק נאמר בשבוע אחר התביעה. לכן נראה דאפשר להסביר דכוונת הרא"ש היא שחשש ראיית דם מחמת חימוד מתגדל מתביעת נישואין עד החופה ממש, ולא נגמר השבוע אחרי התביעה. לפי זה, צריכה ז"נ סמוך לחופה דוקא עם בדיקות כל יום שאז החשש לראייה יותר גדול מקודם. היא לא צריכה בדיקות משעת תביעה עד החופה, כיון דלא אכפת לנו אם תראה בין תביעה לשבוע קודם החופה. אבל כיון שהגיע שבוע קודם החופה, צריכה ז"נ עם בדיקות כל יום.

מסברת הרא"ש נראה שצריכה בדיקות בכל יום בז"נ לעיכובא, כיון שיש חשש בכל יום עד החופה, אם לא בדקה ביום א' צריכה לחזור ולהתחיל ז"נ מחדש שמא ראתה דם ביום זה. אבל הב"י (קצב:א) כתב דלא מסתבר שדיני ז"נ של תביעת נישואין יהיו יותר חמורים מדיני ז"נ של ראיית דם ודאית. לכן, כתב דכוונת הרא"ש היא שצריכה בדיקות בכל יום לכתחילה, אבל בדיעבד בדיקה א' בז"נ סגי. כן משמע מדברי הגר"א (סי' קצב ס"ק ג'). נראה לי דאין להקשות קושית הב"י מסתם ז"נ, שהרא"ש כתב בפירוש שהחשש של ז"נ אלו שונים מסתם ז"נ. כאן כיון שיש חשש שמא תראה מחמת חימוד כל שהיא מקרבת לחופה, מסתבר לומר דצריכה ז"נ לעיכובא, משא"כ בסתם ז"נ שהבדיקות אינם לחשש כזה, שיהיו ספורים או להחזיק הימים בטהרה, סגי בבדיקה אחת תוך הז"נ.

הרשב"ם (הובא במרדכי הל' נדה תשמ, או"ז הל' נדה שמא) כתב שאשה צריכה לספור ז' ימים הסמוכים לבעילת מצוה לז"נ, שאם ספרה ז"נ לפני זה וטבלה, לא מהניא כיון שחוששים שמא ראתה דם מחמת חימוד תאות בעלה קודם הבעילת מצוה. נמצא לפי הרשב"ם שהחשש דם חימוד הוא כעין חשש שני של הרא"ש, שמא תראה בכל יום עד החופה. לכן, כתב שצריכה לבדוק בכל יום פעם או פעמים וללבוש לבנים ולפרוש סדינים לבנים על מטתה בז' ימים קודם החופה. ואם לא תראה דם בהם עדיין צריכה טבילה קודם החופה, "שמא ראתה שנה או שנתים קודם נישואיה ולא טבלה ועכשיו מטהרת בטבילה זו."

השבט הלוי (שו"ת ב:צא) מדייק מכאן שאשה לא צריכה טבילה מחמת תביעת לינשא אם לא תמצא דם, אלא מחמת ראייה שהיתה לה שנה או שנתים מקודם. כלו', הרשב"ם לא חשש שמא בשעת תביעה יצאה טיפם דם ונאבדה, שאם נחשוש לזה צריכה טבילה מטיפה זאת. אבל מכיון שכתב שצריכה טבילה רק מחמת אפשרות שמא לא טבלה כבר על ראייה שהיתה לה מקודם, צ"ל שרשב"ם לא חשש לטיפת דם בשעת תביעה. הב"ח (קצב:א) חולק וסבר שאף הרשב"ם חשש לשמא ראתה בשעת תביעת נישואין ונאבדה, דהב"ח כתב שהרשב"ם סבר שלא מהני בדיקה בשעת תביעה. כלו', הרשב"ם סבר שאפילו אם בדקה בשעת תביעה, עדיין צריכה לחשוש שמא ראתה טיפת דם ונאבדה. לפי הב"ח, הרשב"ם סבר שצריכה טבילה אחר ז"נ משום גזירת תבעוה לינשא. א"כ צ"ע בלשונו של הרשב"ם במה שכתב שצריכה טבילה קודם החופה אע"פ שלא מצאה דם

בז"נ מחמת ראייה משנה שעברה, ולא כתב מחמת הטיפת דם שראתה ונאבדה בשעת תביעה.

האו"ז (הל' נדה שמא) כתב שהרשב"ם סבר שרק צריכה בדיקה בכל יום לכתחילה, ובדיעבד סגי בבדיקה א' תוך ז"נ. בדיקות אלו צריכות להיות בז' ימים סמוכים לחופה, שאל"כ חששו שמא תראה היום שלפני החופה. וכן כתב הב"י (קצב:א). אבל השבט הלוי (שם) חולק וסבר שהרשב"ם סבר שצריכה בדיקות בכל יום אפילו בדיעבד בז' ימים הסמוכים לחופה. שסברת הרשב"ם היא שמא תראה בכל יום עד הבעילת מצוה, כעין סברת הרא"ש שלבה הומה יותר כל שהיא יותר קרובה לחופה. א"כ יש חשש בכל יום שלא בדקה שמא תראה ביום זה ותסתור ז"נ שלה. משמע מדברי הב"ח (שם) שצריכה בדיקה בכל יום אפילו בדיעבד לפי הרשב"ם. וכן משמע מדברי הרשב"ם עצמו המובאים במרדכי (שם).

יש להקשות על הסבר הרשב"ם של האו"ז ושל השבט הלוי. לפי האו"ז, למה סגי בבדיקה א' תוך הז"נ בדיעבד, הלא יש בכל יום שלא בדקה חשש שמא ראתה דם? צ"ל דע"י בדיקה א' כל הז' ימים מוחזקים שלא היה בהם דם. לכן, כיון שבדקה בדיקה א', כאילו בדקה בכל יום לענין שמברר שלא היה בהם שום דם. נמצא לפי האו"ז, הרשב"ם אינו שיטה מתודשת כ"כ, אלא דומה לשיטת הרא"ש לפי הב"י, שיש ב' חששות (שמא ראתה טיפת דם ונאבדה ושמא תראה בכל יום עד החופה) וסגי בבדיקה א' תוך ז"נ. השינוי הא' האפשרי בין שיטת הרשב"ם לפי האו"ז לשיטת הרא"ש לפי הב"י היא מתי צריכה ז"נ. הרשב"ם סבר צריכה לספור ז"נ בז' ימים סמוכים לחופה דוקא. אבל שיטת הרא"ש אינו ברור אם צריכה ז"נ דוקא בז' ימים סמוכים לחופה או בז' ימים אחר תביעת נישואין (שבט הלוי).

לפי הסבר של השבט הלוי בדעת הרשב"ם, שאין חשש שמא ראתה טיפת דם ונאבדה בשעת תביעה, נרק חוששים שמא תראה כל שמתקרבת לחופה וצריכה בדיקות כל יום, למה צריכה ז"נ דוקא? כלו' אם רצו להתחתן ב' ימים אחר התביעה, ובדקה בב' ימים אלו האם יכולים להתחתן כיון שאין עוד חשש דם חימוד (אם יודעת שלא היתה ראיית דם בז' ימים קודם התביעה)? מתוך הסבר השבט הלוי ברשב"ם משמע שיכולים, שליכא חשש דם חימוד מתביעת נישואין כיון שבדקה. א"כ למה הגמ' כתבה שצריכה ז"נ אחר תביעת נישואין? לפי זה צ"ל שזה לאו דוקא

שצריכה ז"נ, דסגי בפחות מזה אם יש פחות מז' ימים בין תביעה לנישואין. הגמ' רק כתבה שצריכה ז"נ כיון דבדרך כלל יש יותר מז' ימים בין תביעה לנישואין, ובזה צריכה דוקא ז' נקיים. שאם לא בדקה בכל הז' ימים קודם החופה יש לחשוש שמא ראתה ואינה מותרת לבעלה בליל החופה.

וא"ת, לפי הרשב"ם, איך יפרש מעשה של רבינא ורב חנינא (נדה סו.) שמשמע שלא היתה בדיקות בכל יום בשבוע קודם החופה? המרדכי ביאר כמו שכתב הרא"ה שהמעשה לפנינו בגמ' אינו גמר המעשה שהמתינו עוד ז' ימים קודם החופה כדי שבתו של רב חנינא תבדוק בכל יום מהז"נ.

איך פוסקים לענין בדיקות בז"נ של תביעת נישואין? טור (קצב:א) כתב כשיטת הרא"ש, לבדוק כל ימי הספירה ולא צריכה ה"ט, והטור מסיים "וכן כתב הרמב"ן". ב"י (שם) הקשה מה כוונת הטור במה שכתב ש"כן כתב הרמב"ן"? הלא הרמב"ן כתב שרק צריכה בדיקה ביום א' בז"נ, ואינו כהרא"ש? ב"י הסביר שכוונת הטור היא שרמב"ן ורא"ש מודו שצריכה לבדוק בז"נ, לאפוקי שיטת הרשב"א שסבר שלא צריכה בדיקות בכלל. אבל אה"נ, כתב הב"י, יש נ"מ בין שיטות הרא"ש ורמב"ן. לפי הרא"ש צריכה בדיקה בכל יום לכתחילה וסגי בבדיקה א' בדיעבד, אבל הרמב"ן סבר שאפילו לכתחילה רק צריכה בדיקה א' בכל ז"נ.⁷

שו"ע (קצב:א) כתב שצריכה בדיקה א' בכל ז"נ ולא צריכה ה"ט. לכאורה כוונתו לפסוק כרמב"ן וראב"ד או כרא"ש ורק כתב הדין של בדיעבד. רמ"א (שם) כתב שלכתחילה תבדוק בכל יום מז"נ ובדיעבד סגי בבדיקה א' בכל הז"נ. יש לעיין האם השו"ע מודה לרמ"א דלכתחילה תבדוק כל יום ורק כתב הדין של בדיעבד או אם חולק וסבר דאף לכתחילה סגי בבדיקה א' בכל ז"נ? אם כוונתו לפסוק כרמב"ן וראב"ד, אז חולק על הרמ"א וסבר דאף לכתחילה סגי בבדיקה א'. אבל אם כוונתו כרא"ש אז מודה לרמ"א דלכתחילה תבדוק כל יום. הערוה"ש (קצב:ו) כתב שהשו"ע מודה לרמ"א שיש לה לבדוק כל יום לכתחילה.

⁷ עיין לעיל שהבאתי שיש מח' כוונת הרא"ש אם צריכה בדיקות בכל יום רק לכתחילה או אפילו בדיעבד.

ה. מאימתי מונים ז"נ

מאימתי יכולה להתחיל למנות ז"נ? כלו' מה נקרא תביעה לתביעת נישואין? רשב"א (נדה סו.) ריטב"א (שם) ור"ן (שם) כתבו שיכולה להתחיל משעת תביעת נישואין, דכן משמע ממעשה דרבינא ורב חנינא בגמ' (שם) שהמתינו ז' ימים אחרי תביעת הנישואין. המאירי (שם) הוסיף שיום התביעה הוא היום שהסכימו לישא ביום פלוני, ולא ברור אם שאר הראשונים (רשב"א, ריטב"א, ר"ן) מודו שדוקא אם קבעו יום הנישואין הוי תביעה, שאפשר שיום התביעה הוא רק היום שהסכימו לנישואין אפילו אם לא קבעו יום לנישואין. אבל אולי מודו למאירי דצריך ג"כ שקבעו יום לנישואין. לפי ראשונים אלו אם תבעה לינשא לאחר י"ב חודש, האם יכולה למנות ז"נ מיד ולא צריכה לחשוש עוד לדם חימוד קודם החופה? הראשונים תירצו דאין לומר כן, שאשה לא נותנת דעתה לחופה ואין חימוד כ"כ הרבה זמן לפני החופה. אלא מונים משעה שהתחילה להכין צרכי סעודת החופה שאז היא נותנת דעתה לחופה ותשמיש ומחמדתו.

המאירי כתב עוד שיטה בשם יש מחמירין שסברו שאין להתחיל למנות ז"נ מחמת חימוד הנישואין עד יום הנישואין עצמה. לכאורה, מפני שסברו שהיא לא נותנת דעתה לנישואין עד יום הנישואין, ולכן לא מחמדת עד אז. אבל שיטה זו קשה להבין, שא"כ א"א לתשמיש של מצוה להיות בליל חופה ולא מצינו כדבר הזה בשום מקום.

הראשונים (מאירי, רשב"א, ריטב"א) הביאו שיטת תלמידיו הרמב"ן שסברו שאין להתחיל ז"נ עד יום כתיבת וחתומת הכתובה, כלו' דלא חשוב כתביעה לתבעוה לינשא עד שיש כתובה. רשב"א ומאירי (נדה סו.) הקשו דכתוב בגמ' (נדה סה.) ב"ה סוברים נותנין לנערה שהגיע זמנה לראות דם נדה וראתה בבית אביה קודם נישואין עונה אחר החופה עד שצריכים לפרוש. הגמ' הקשה כמה עונה? רשב"ג סבר לילה וחצי יום. הקשה הגמ' הלא עונה אינו אלא לילה או יום? ותי' שאני הכא דיש כתובה "דמגבי בה טפי" ולא יגמרו עד מאוחר בלילה ולא יהיה כ"כ הרבה זמן אח"כ עד היום. לכן, הקילו לתת להם גם חצי היום. מכאן משמע שמיד אחר כתיבת הכתובה מותרים בתשמיש של מצוה, ולא צריכה עוד ז"נ. עוד הקשה המאירי ממנהג הראשונים שעשו חופה וכתבת הכתובה ביום א'.

לכן, המאירי כתב דצ"ל כוונת תלמידי הרמב"ן היא כשקידושין חופה וכתובת הכתובה נעשו ביום א', אז יום זה הוא יום תביעת נישואין וצריכה ז"נ מאז. אבל הגמ' נדה (סה.) ומנהג הראשונים היו כשנתקדשו קודם יום זה (של כתיבת הכתובה וחופה), ולכן סגי למנות ז"נ מתביעת נישואין אחר הקידושין ולא צריכה למנות מיום כתיבת הכתובה. וכן היא דעת הרא"ה (בדק הבית בית ז שער ב) שרק יכולה למנות ז"נ מתביעה אחר קידושין, דקודם הקידושין לא סמכה דעתה לנישואין ולא מחמדת. לכאורה, לפי שיטה זו יש להקשות על מנהג שלנו שעושים קידושין, נישואין וחתומת הכתובה ביום א'. אבל אפשר דבזמנינו אף שיטה זו מודה לשיטת הרשב"א, ריטב"א ור"ן. מפני שמשמע מרא"ה דטעם שסבר שאין חימוד בתביעה קודם הקידושין הוא מפני ש"לא כלום הוא", כלו' היא לא סמכה דעתה על זה מפני שחוששת שמא החתן יחזור מלישא אותה. רק אחר קידושין היא סברה שהוא לא יחזור וסמכה דעתה על תביעה. אבל בזה"ז שעושים הכל ביום א', לכאורה היא סמכה דעתה אפילו מתביעה קודם הקידושין ויכולה למנות ז"נ קודם היום של קידושין, נישואין וחתומת הכתובה.

הפ"ת (קצב:א) כתב עוד שיטה אחת בשם החמודי דניאל שאין לה למנות ז"נ קודם התנאים או קנין שעבוד החתן. לכאורה, סבר שאין סמיכות דעת לכלה קודם שיש תנאים. יש להסביר החמודי דניאל בב' דרכים: א. שרק סמכה דעתה אחר התנאים שהחתן לא יחזור מלישא אותה שאז יש חיוב ממוני מצד החתן. ב. סמכה דעתה אחר התנאים כיון שהיה במעמד ציבורי, והיא סברה שהוא לא ישנה דעתו מפני שיהיה לו בושה מזה. משמע יותר כדרך הראשון שהתנאים מוסיפים לסמיכות דעתה מפני החיוב ממוני, ולכאורה בזה"ז במקומות שחותמים התנאים ביום החופה (לדוגמא עם תנאים בנוסח של רב משה פיינשטיין) דליכא בהם דררא דממונא אין לה שום סמיכות דעת מחמת התנאים ולא מוסיפים חימוד. לכן, בזה"ז במקומות אלו, צ"ל שיש לה סמיכות דעת קודם התנאים ויכולה למנות ז"נ.

טור ושו"ע (קצב:ב) פסקו כרשב"א, ריטב"א ור"ן שתביעת נישואין היא משסמכה דעתה ומכינה עצמה לחופה אע"פ שלא נתקדשה עדיין. כלו', החימוד לנישואין הוא תלוי בסמיכות דעתה לחופה ותשמיש של מצוה. רב פורסט (פתחי הלכה ח"ב עמ' 456) ובדי השלחן (סי' קצב

ס"ק יח) סברו שסמיכות דעתה היא מזמן שהוציא הוצאות או השתעבד לשלם בשביל הסעודה או האולם וכדומה. מדברי אחרונים אלו משמע שלמדו שסמיכות דעת האשה לפי השו"ע והכת של ראשונים שהשו"ע פסק כמותם היא מחמת ב' דברים: א. קירוב לזמן נישואין, שאז היא חושבת על הנישואין ומחמדת. ב. התחייבות ממוני מצד החתן (או משפחת החתן), שאז היא בטוחה שהוא לא יחזור מלישא אותה.⁸

לפי כל השיטות לגבי מה נקרא תביעת נישואין, משמע שיכולה למנות ז"נ מיד אחרי התביעה ולא צריכה לחשוש עוד לדם חימוד, אפילו אם יש כמה זמן קודם הנישואין. וכן משמע משו"ע וכן כתב הדרכי משה (סי' קצב ס"ק א') בפירוש בשיטת הטור והרשב"ם. אבל כתב הדרכי משה, לפי הרשב"ם במרדכי צריכה ז"נ סמוך לחופה דוקא.⁹ המח' הזה תלוי במח' שכתבתי לעיל לגבי מה החשש בתביעת נישואין. הרשב"א וטור סברו שהחשש הוא שמא ראתה טיפת דם בשעת תביעה ואבדה. לכן מיד אחר התביעה, יכולה למנות ז"נ. אבל הרשב"ם סבר שהחשש הוא שמא תראה כל יום עד החופה מחמת הגדלת החימוד, ולכן צריכה לסמוך הז"נ לחופה, שהחשש ממשיך עד הנישואין.

הרמ"א (קצב:ב) חושש לשיטת הרשב"ם וכתב דיש לסמוך הטבילה לבעילת מצוה כל מה דאפשר. אפילו הכי כתב שהמנהג היה לטבול ד' לילות קודם תשמיש (טבלה בליל ד' ובעילת מצוה היתה במוצ"ש), ואין להרחיק הטבילה מהבעילה יותר מזה. אם עברה ליל ד'

⁸ יש לעיין אם הטבעת עם האבן טובה שהחתן נותן לכלה בשעה שהסכימו לישא נחשב לתביעת נישואין שיהיה לה סמיכות דעת שיכולה למנות ז"נ כבר. לפי דברי המהרש"ם (סימן צה) משמע שנחשב כתביעה דכתב שלא יכולה למנות עד התנאים לכתחילה או עד שהחתן הוציא ממון על הוצאות החתונה או עד ששלח סבלונות. אפשר שהטבעת הזו נחשב כסבלונות. יש לומר עוד סמך להחשיב זה כתביעה לפי הסבר השני שכתבתי בחמודי דניאל, שהחתן לא יחזור אחרי דבר ציבורי שיהיה לו בושח מזה. אבל אפשר לחלק ולומר דאינו כתביעה כיון שהוא יכול לקבל הטבעת בחזרה ולחזור אותו למוכר בשביל הכסף שהוציא עליו. לכן, אולי אינו כהוצאות או התחייבות על הסעודה או העולם וכדומה.

⁹ וכן נראה דעת הרא"ש כמו שכתבתי לעיל.

מהטבילה ועדיין לא היתה בעילת מצוה, כתב שלכתחילה תבדוק כל יום עד הבעילת מצוה, ובדיעבד סגי בבדיקה א' בז' ימים.¹⁰

לפי הרמ"א, בד' ימים אלו בין טבילה ובעילת מצוה, האם צריכה בדיקות? הס"ט (סי' קצב ס"ק ח') כתב שמשמע מדברי הרמ"א שלא צריכה בדיקות בימים אלו כיון שרק הזכיר בדיקות אם עברה הד' ימים, אבל בתוך הד' ימים לא אמר כלום לגבי בדיקות וכן כתב הערוה"ש (קצב:י). אבל הב"ח (הובא בס"ט שם) ובחכמ"א (קטו:ג) כתבו שצריכה בדיקות בימים אלו בין טבילה לבעילת מצוה לכתחילה. וכן כתב להלכה בבדי השלחן (סי' קצב ס"ק כ"ח).

לכאורה, מסתבר לומר כהב"ח וחכמ"א דצריכה לבדוק בין טבילה לבעילת מצוה, שהרמ"א חושש לשיטת הרשב"ם שסבר שחשש דם חימוד ממשיך עד הבעילת מצוה וכתבתי לעיל שלפי הרשב"ם צריכה בדיקות כל זמן שיש חשש לדם חימוד. אבל קשה דעת הס"ט וערוה"ש שלא צריכה בדיקות ד' ימים בין טבילה לבעילת מצוה?

אפשר לתרץ שהרמ"א סבר כהלבוש (קצב:ב) שכתב דבד' ימים אלו האשה כ"כ טרודה בהכנות לחתונה ואין חשש לדם חימוד. לכן, לא צריכה בדיקות דכאלו כבר הוחזקו ד' ימים אלו בטהרה, שאין חשש שתראה דם. או י"ל שסברו שהרמ"א הבין הרשב"ם כב"י ואו"ז שלכתחילה צריכה בדיקה כל יום בז"נ סמוך לחופה מחמת חשש לדם חימוד. אבל בדיעבד בדיקה א' תוך ז"נ סגי. לכן, בד' ימים אלו טוב לבדוק לכתחילה, אבל בדיעבד לא צריכה בדיקה א"כ יהיה ז' ימים בין טבילה לבעילת מצוה.

מה הדין אם עברה יותר מז' ימים אחר הטבילה קודם בעילת מצוה ולא בדקה כלל בימים אלו? לפי השו"ע, משמע שאין בעיה, דכיון שהיתה לה ז"נ וטבילה אחר תביעת נישואין (ולא ראתה דם בימים אח"כ)

¹⁰ מדברי הרמ"א משמע דעיקר החימוד הוי לביאה, ולא לחופה, כיון שכתב אם עברה החופה כל זמן שהבעילת מצוה עדיין לא קרה צריכה בדיקות דעדיין חששו שמא תראה מחמת חימוד. וכן כתב הלחם ושמלה (קצב:ט). אבל החו"ד (קצב ס"ק א') חולק וכתב דהחימוד הוי לנישואין, ואחרי הנישואין לא צריכה עוד בדיקות דאין עוד חימוד. החו"ד הסביר שהרמ"א מדבר כשהנישואין ג"כ נדחו, לכן כתב להמשיך הבדיקות.

אין עוד חשש לדם חימוד ועדיין טהורה. אבל לפי הרמ"א לכאורה צריכה לחזור ולמנות עוד ז"נ, וכן כתבו בס"ט (סי' קצב ס"ק ט') וחכמ"א (קטו:ג) לפי הרמ"א. נמצא שסברו שהרמ"א חשש לשיטת הרשב"ם לעיכובא, דכיון שעברו ז' ימים אחר טבילה בלי בדיקות קודם הבעילת מצוה צריכה לחשוש שראתה דם מחמת החימוד לתשמיש ולחזור ולמנות עוד ז"נ.¹¹

ו. דחיית נישואין

המרדכי (שבועות תשמ) למד מדברי הרשב"ם, שאם דחו הנישואין משום שאין אבות החתן וכלה יכולים להתפשר יחד, אפילו אם כבר ישבה ז"נ, צריכה לחזור ולישב עוד ז"נ כשיתפשרו וישלימו יחד לעשות הנישואין. למה צריכה ז"נ חדשים אחרי דחיית נישואין?

הב"ח (קצב:ג), ש"ך (שם ס"ק ז') וט"ז (שם ס"ק ו') סברו שאחרי דחיו הנישואין יש לחשוש שמא לא נזהרת יפה אם ראתה דם. הם סברו שאפילו אם בדקה בימים בין דחיית הנישואין לכשיתפשרו עדיין צריכה עוד ז"נ, שמא לא בדקה יפה. במשאת בנימין (סימן מב), חו"ד (סי' קצב ס"ק ג') וגר"א (סי' קצב ס"ק ט') חלקו וסברו דצריכה עוד ז"נ כיון שהסיחה דעתה כשנדחו הנישואין. לכן, כשחזרו והתפשרו יש חימוד חדש דהוי כעין תביעת נישואין חדש וצריכה לחשוש שראתה דם ואבדה.

נ"מ בין שיטות אלו הוי כשדחו הנישואין באמצע ז"נ אחר בדיקת שחרית וחזרו ונתפשרו קודם שקיעה באותו יום, ועדיין יכולה לבדוק עוד פעם קודם שקיעה. לפי ב"ח, ש"ך וט"ז לא צריכה ז"נ חדשים, אלא יכולה להמשיך עם הז"נ כיון שבכל הבדיקות דעתה היתה שישאו בעוד כמה ימים אין חשש שמא לא נזהרת יפה בבדיקות. אבל לפי משאת בנימין, חו"ד וגר"א צריכה לחזור ולהתחיל ז"נ מחדש, דכשדחו הנישואין בבוקר

¹¹ נראה שיש סתירה בחו"ד בדין זה. בביאורים (קצב ס"ק ד') משמע שרק אם החתן לא הגיע ביום חופה והיא לא בדקה בז' ימים אח"כ, אם החתן בא ביום ח' צריכה לחשוש לחימוד חדש וצריכה עוד ז"נ. משא"כ סתם אשה שלא בדקה בז' ימים לא צריכה עוד ז"נ. אבל בחידושים (קצב ס"ק ד') כתב דכל אשה שעברה ז' ימים בלי בדיקה צריכה ז"נ חדשים.

כבר הסיחה דעתה מלינשא, וכשחזרו ונתפשרו כעין תביעה חדשה ויש לה חימוד חדש.

אפשר להסביר מח' במהרי"ק על ידי ב' שיטות אלו. המהרי"ק (במרדכי שם) כתב שיש מח' בדעת המרדכי אם דחו הנישואין יום או יומים ובדקה בימים אלו. יש אומרים שלא צריכה ז"נ חדשים כשבדקה בזמן הדחייה. רק צריכה ז"נ חדשים כשלא בדקה בימים שנדחו הנישואין. אבל יש אומרים שאע"פ שבדקה כל יום בימים שנדחו הנישואין, מ"מ צריכה ז"נ חדשים שמא לא נזהרת יפה. המהרי"ק פסק כדעת השני להחמיר. נראה דאפשר להסביר המח' על פי הב' שיטות דלעיל. הדעת הראשון שהקיל כשבדקה סבר כמשאת בנימין, חו"ד וגר"א שכל החשש הוי לחימוד חדש. לכן, י"ל כשבדקה בימים אלו מגלה דעתה שלא הסיחה דעתה מלינשא לו, ואין חימוד חדש כשחזרו ונתפשרו. אבל הדעת השני במהרי"ק שהחמיר אף כשבדקה, סבר כב"ח, ש"ך וט"ז דאין נ"מ בבדיקתה שלא ראתה בימים אלו, דצריך לחשוש שלא נזהרת יפה אפילו בבדיקות כיון שנדחו בנישואין.

השו"ע (קצב:ג) פסק כשדחו הנישואין צריכה לחזור ולישב ז"נ כשיתפשרו. הרמ"א (שם) הוסיף "אע"פ שבדקה עצמה תמיד בימים שבינתיים לא מהני." כלו' הרמ"א פסק כמהרי"ק. המשאת בנימין (סי' מב) חולק על הרמ"א וסבר דאם בדקה בימים שבינתיים מהני, דאין חימוד חדש כיון שהמשיכה לבדוק, כדעת המקיל במהרי"ק. מ"מ המשאת בנימין כתב דיש להחמיר למעשה כרמ"א ומהרי"ק.

באיזו דחיית נישואין כתב השו"ע שצריכה לישב עוד ז"נ? ב"ח (קצב:ג), ש"ך (שם ס"ק ז') וט"ז (שם ס"ק ו') כתבו דדבר פשוט הוא אם נתפרד השידוך לגמרי ואז חזרו ונתפשרו צריכה עוד ז"נ דודאי יש חימוד חדש. השאלה רק היא כשנדחו הנישואין מחמת כסף או נדוניא אבל רצו לישא אפילו בשעת הדחייה. הט"ז (שם) כתב שצריך ב' תנאים בדחיית הנישואין לחייב אותה לשבת עוד ז"נ: 1. לא קבעו זמן אחר לנישואין בשעת הדחייה באותו מעמד. 2. הדחייה הוי מדעת שניהם, כלו' מצד החתן והכלה (או משפחות החתן והכלה). כשיש ב' תנאים אלו יש חשש שמא לא נזהרת יפה אפילו אם בדקה, דיש לה היסח הדעת. אבל כל זמן שלא הסיחה דעתה, כגון שקבעו זמן אחר לנישואין באותו מעמד שדחו

אותו או כשהדחייה אינו מדעת שניהם, לא צריכה ז"נ חדשים שסמכה דעתה אנישואין כל זמן הדחייה.

לפי הט"ז אם רק מצד הכלה דחו הנישואין האם אומרים שלא צריכה ז"נ חדשים שצריך דחייה מדעת שניהם לגרום היסח הדעת בשבילה או כיון שמצדה דחו הנישואין מסתמא הסיחה דעתה מנישואין וצריכה ז"נ חדשים כשיתפשו? ערוה"ש (קצב:יג) כתב שצריכה ז"נ חדשים כשיתפשו, דלאו דוקא צריך שהדחייה תהיה מדעת שניהם, אלא היא העיקר. לכן, אם היא דחתה הנישואין ולא קבעו זמן אחר לנישואין באותו מעמד, יש לה היסח הדעת וצריכה ז"נ חדשים כשיתפשו. אבל החו"ד (סי' קצב ס"ק ו') חולק וכתב שדוקא צריך דחייה מצד שניהם (עם תנאי השני שלא קבעו זמן אחר לנישואין באותו מעמד) להצריכה ז"נ חדשים כשיתפשו. דכשהיא דוחה הנישואין עדיין י"ל דאין לה היסח הדעת כיון שראתה שהחתן רצה וישתדל לפייסה. לכן כשיתפשו לא צריכה ז"נ חדשים, דבזמן הדחייה כיון שאין לה היסח הדעת אין חשש שמא לא נזהרת יפה. רק כשהדחייה היתה מצד שניהם יש לחשוש שיש לה היסח הדעת לגמרי ושמא אינה נזהרת יפה בבדיקות שלה וצריכה ז"נ חדשים כשיתפשו.¹²

הלבוש (קצב:ג) חולק על הט"ז לגבי התנאים שצריך לחייב אותה ז"נ חדשים. הלבוש סבר שאפילו אם קבעו זמן אחר בשעת דחיית הנישואין, כיון שהסיחה דעתה מלינשא ביום הקבוע, צריכה לישב עוד ז"נ. הוא סבר שחמוד חדש חוזר להתעורר סמוך לזמן השני (זמן שקבעו בשעת הדחייה), אפילו אם רק נדחו הנישואין יום או יומים. הט"ז (סי' קצב ס"ק ו') חולק דודאי מסופקת היתה כשהחתן לא הגיע ביום הקבוע לנישואין, שהיא לא ידעה אז שהיה מחמת אונס, וסברה שאולי החתן חזר בו ולא רוצה לישא אותה. לכן, כשהשליח מגיע למחר הוי כתביעה חדשה ויש חשש שמא ראתה טיפת דם ונאבדה וצריכה לישב עוד ז"נ. הש"ך (סי' קצב ס"ק ז') מקיל כמשאת בנימין אבל לאו מטעמיה, דכתב "ובאמת אין להחמיר בדינים אלו דבלאו הכי הרבה פוסקים סוברים דא"צ ז' נקיים וגם בדיעבד סגי בבדיקה א' תוך ז' לכו"ע וגם כל עיקר דין זה הוא מדבריהם."

¹² בשה"ל (שו"ת ח"ה סימן קא) ובטהרת הבית (ח"ז עמוד תפו) כתבו שאין נשים מסיחות דעתם כ"כ מהר, אפילו אם אמרו שרצו לבטל השידוך או לדחות הנישואין.

דינים אלו שייכים אף בזה"ז בשצריכים לדחות את החתונה כמה ימים כגון משום הפסקת חשמל או שלג. לכאורה לפי הלבוש אפילו אם קבעו זמן אחר לנישואין מיד, צריכה ז"נ חדשים. אבל לפי רוב האחרונים שחלקו על הלבוש (ט"ז, ש"ך) לא צריכה ז"נ חדשים דאין כאן תביעה חדשה ואין היסח הדעת מצד הכלה שצריכים לחשוש שמא אינה נזהרת יפה, שכולם ידעו שלא נשאו מחמת האונס הזה. לכן אם בדקה בימים שבהם הנישואין נדחו או אפילו אם לא בדקה (כל זמן שהטבילה וביאה ראשונה עדיין יהיו תוך ז' ימים) כל זמן שלא הסיחה דעתה, לא צריכה ז"נ חדשים. ונראה לומר אפילו אם לא קבעו זמן אחר לנישואין מיד, יש להקל ולא לחייב ז"נ חדשים, שאין כאן מחלוקת בין הצדדים כלל אלא אונס. כלו' הטעם לחייבה הז"נ חדשים כשלא קבעו זמן אחר לנישואין באותו מעמד הוי משום שיש חימוד חדש או משום שמא אינה נזהרת יפה. אבל אפשר דטעמים אלו נאמרו דוקא במקום שיש דחייה מחמת מחלוקת בין הצדדים ולכן חששה ולא בטוחה שיתפשרו לעשות הנישואין כלל. אבל כאן אין מח' כלל בין הצדדים אלא הנישואין נדחו מחמת אונס, לכן י"ל דאין חשש לחימוד חדש או לשמא אינה נזהרת יפה, דכאן הטעם שלא קבעו זמן אחר לנישואין הוא רק מחמת שמחפשים לזמן ומקום, אבל כו"ע בטוחים שישאו. ואפשר לומר שאף הלבוש מקיל באונס כזה, שאולי רק החמיר להצריכה ז"נ חדשים אפילו כשקבעו זמן אחר לנישואין באותו מעמד כשהדחייה היתה מחמת מחלוקת בין החתן וכלה (או משפחותיהם), שאז שייך חימוד חדש כשחזרו והתפשרו לקבוע זמן אחר לנישואין. אבל כאן שהדחייה היא מחמת אונס אפשר שאף הלבוש מודה שאין כאן חימוד חדש. ומדוייק בדברי הלבוש שחושש לחימוד חדש כעין תביעה חדשה שכתב דאפילו אם בדקה בימים שבהם הנישואין נדחו לא מהני. משמע מפני שחושש שראתה טיפת דם ונאבדה, וחשש זה שייך דוקא לתביעה וחימוד חדש. לכן כאן באלו מקרים דאין תביעה חדשה כיון שלא דחו הנישואין מחמת מחלוקת, לא שייך חימוד חדש שיגרום ראיית טיפת דם כשיקבע זמן אחר לנישואין.

ז. ענינים שונים

מצאתי עוד שאלות ותוצאות של הלכות אלו בענין דם חימוד. החת"ס (שו"ת יו"ד סי' קפד) נשאל בענין איש שתבע אשה לנישואין קודם

שיפגשו וקודם שיראו אחד לשני. האם כשתראה אותו לפעם ראשונה סמוך לנישואין (תוך שבוע) צריכה לחשוש לדם חימוד וחיבת לישב ז"נ חדשים? השואל (שם) החמיר וסבר שהיא צריכה ז"נ חדשים. אבל החת"ס מקיל שסבר שאע"פ שמוסיף קצת חימוד כשראתה אותו, מ"מ שבעה כבר מחימוד לאיש זה ואין חשש לראיית דם. משא"כ אם נתחלף החתן לחתן אחר, אפילו בלי שהות בין פטירת הא' לתביעת השני, צריכה ז"נ חדשים, שיש חימוד חדש על גוף חדש ויש חשש שיגרום ראיית דם.

בשו"ת שבט הלוי (חלק ה' סי' קיא אות א') נשאל לגבי גיורת שחשבה שהיא נתגיירתה כראוי ונשתדכה וסמוך לנישואין מצאה שהיתה לה ספק גירות, האם צריכה ז"נ חדשים אחרי שתעשה עוד גירות קודם הנישואין? בשב"ל כתוב שהיא צריכה ז"נ חדשים שאחרי הגירות חימוד חדש התחיל.

האם יש חשש לדם חימוד לאשה נשואה לכמה שנים ובעלה חוזר מנסיעה ממדינת הים? הדרכי תשובה (סי' קצב ס"ק ז') כתב שיש מח' בשאלה זו, והכריע שלא צריכה עוד ז"נ. בשב"ל (שו"ת שם סי' קיא אות ב') כתוב כדרכ"ת להקל מפני שרק גזרו לישב ז"נ בנישואין (תבעוה לינשא) דוקא. אבל יש להקשות מגמ' נדה (כ:) שמשמע ממעשה בר' אלעזר שיש חשש דם חימוד בנשואה כבר כשבעלה חוזר מדינת הים? יש לחלק דאה"נ יש דם חימוד בנשואה כבר, אבל לא גזרו לישב ז"נ מחמת חשש דם חימוד אם לא מצאה הדם אלא בתבעוה לינשא. לכן, הגמ' (שם) שיש דם לפנינו שייך לומר שזה דם חימוד אפילו בנשואה, אבל באשה שבעלה חוזר ממדינת הים שלא ראתה דם, טהורה ואין חוששים שמא ראתה טיפת דם ונאבדה.

יש שרצו להסביר הטעם למנהג המצוי בזמנינו שהחתן וכלה לא רואים א' לשני בשבוע קודם החתונה משום גזירת תבעוה לינשא ודם חימוד. אבל נ"ל דקשה לומר כן מכמה טעמים. הטעם הראשון הוא מהחת"ס (שו"ת יו"ד סי' קפד) דלעיל שאפילו אם ראתה החתן פעם ראשון בשבוע קודם החתונה אין חשש לראיית דם דשבעה מחימוד לאיש הזה, כש"כ כאן שפגשו כמה פעמים קודם לשבוע קודם החתונה ששבעה מחימוד לאיש הזה ואין חשש לראיית דם. ועוד לא מצינה בפוסקים שום קשר בין ראיית חתן וחימוד, אלא החימוד קשור לנישואין או תשמיש וקיים בין שראתה החתן או לא. ועוד אפילו את"ל שיש שייכות בין חימוד

וראיית החתן, הפרשת החתן וכלה צריכה להיות שבוע קודם הטבילה, ולא שבוע קודם החתונה. מ"מ כתבו הפוסקים שמנהג זה של הפרשת שבוע א' קודם החתונה הוא עצה טובה לחתן וכלה אפילו אם אין מקורו מסוגיא דדם חימוד.¹³

---

¹³ עיין בפתחי הלכה (רב פורסט עמ' 459)